

Afscheid van diaken drs. P.A.M. Broeders

Op donderdag 26 juni namen de medewerkers op de bisdommelijke curie afscheid van diaken Peter

Broeders als directeur-econoom. Hieronder volgen enkele passages uit mijn afscheidstoespraak.

Peter, er is een droeve en blijde dag aangebroken. Je neemt afscheid als directeur-econoom van het bisdom van 's-Hertogenbosch. Met jou ervaren wij dit als een droevige gebeurtenis. In de loop van vijftien jaar ben je met het bisdom vergroeid geraakt. Werk, leven en roeping waren voor jou in deze functie een eenheid. Het bisdom van 's-Hertogenbosch was in zekere zin eveneens Peter Broeders. Vijftien jaar geroepen zijn om te leven en te werken in het bisdom van 's-Hertogenbosch op zo'n centrale positie. Jij studeerde economie. Je ging werken op het ministerie van Financiën, later bij een bedrijf rond Utrecht om door te stromen naar een mooie directeursfunctie aan het IVA, een instituut van de toenmalige katholieke universiteit in Tilburg. Toen ik de nieuwe bisschop van 's-Hertogenbosch werd, heb ik jou, na goed overleg, in mijn staf opgenomen als directeur-adviseur en na het vertrek van de heer Paagman werd je directeur-econoom. Een logische stap die goed paste bij het diaken zijn. Hiervoor zijn tal van historische voorbeelden. Kijk naar de Heilige Laurentius. Je wist in de beginjaren al je werk voor het bisdom en voor de Nederlandse Kerk te combineren met een pastorale taak in de parochie van Esch. Nu nemen we afscheid. Veel heb je voor het bisdom gedaan. Je zorgde ervoor

dat we gingen werken onder één dak. Je was bereikbaar en benaderbaar voor de medewerkers. Je was er als het nodig was. Je hebt gezorgd dat ieder zijn/haar salaris kon krijgen. In de crisis waren er moeilijke dagen, maar je hebt ons er goed doorheen geloodst. Je contactuele vaardigheden zijn groot. Bij de REA, bij parochiebesturen had je veel vertrouwen. Het is een droeve dag. We zullen je komen en gaan, je hier zijn, missen. En toch, het is ook een blijde dag. Het is nodig dat mensen komen en gaan. Niemand is onmisbaar. Groei vraagt verandering. Verandering geeft kansen. Jij krijgt een mooie nieuwe taak. Dat maakt blij. Als Kerk, maar ook als bisschop, gunnen wij iedereen het beste. Je stapt een droom binnen. Leiding geven aan een katholieke school en nog wel in Duitsland. Proficiat met die benoeming. Tenslotte na al deze mooie woorden, je weet dat je in je toekomstige functie grote moeilijkheden en zorgen zult krijgen, dat is daar niet anders dan dat het hier was. Je hebt hier, met mij en met de staf, heel wat voor de kerk gehad. Dat je daarbij het geloof, de hoop en de liefde niet verliest, siert je. Dit geeft vertrouwen voor de toekomst. Daarom hartelijk dank, ga heen in vrede. Moge die vrede jou en je gezin altijd omringen. Ga heen, maar blijf onder ons als diaken van het bisdom van 's-Hertogenbosch.

+ drs. A.L.M. Hurkmans

Waar Gods woord weerklinkt: de Ambo

De bouwstijl en de inrichting van het kerkgebouw zijn in de loop der eeuwen aan veranderingen onderhevig geweest, zoals we ook een ontwikkeling kunnen zien in de liturgie als expressie van ons geloof. Toch zijn bepaalde elementen in die kerk nagenoeg onveranderlijk, zoals de ambo, de plaats vanwaar, in de kerk, Gods woord weerklinkt. Met het altaar, de zetel van de celebrant en het tabernakel behoort de ambo tot de meest belangrijke onderdelen van het kerkinterieur. Dat komt doordat de samenkomsten van de gemeente in de jonge Kerk, qua vorm, deels geënt waren op de dienst in de synagoge, waarmee de meeste christenen van Joodse origine, vertrouwd waren. Uiteraard nam in de christelijke eredienst het altaar, ten behoeve van de eucharistische maaltijd, letterlijk de plaats in van de ark met de boekrollen van de Wet in de synagoge, maar de Kerk heeft altijd ook intrinsieke en onvervangbare waarde toegekend aan het beluisteren van Gods woord, dat tot ons komt in de heilige Schrift. Reeds in de vierde eeuw schrijft Hilarius van Poitiers: "Aan de tafel van de lezingen worden wij gevoed met de leer van de Heer". Het Tweede Vaticaans Concilie heeft dat niet alleen bevestigd, maar zelfs nadrukkelijk bepaald dat "in de heilige vieringen, een rijkere, meer afwisselende en meer aangepaste lezing van de Heilige Schrift

moet worden ingevoerd” (SC 35.1) vanuit de fundamentele overtuiging dat Christus “persoonlijk aanwezig is in zijn woord, want Hijzelf spreekt, wanneer de heilige schriften in de kerk gelezen worden” (SC 7). Dat woord van de Heer heeft recht op onze eerbied en dat heeft consequenties voor de ambo en het gebruik daarvan. Deze dient op een geëigende plaats in het koor te staan, bij voorkeur niet verplaatsbaar te zijn en door haar vormgeving bij te dragen aan een waardige verkondiging. Die ambo moet dus ook strikt voorbehouden zijn aan de verkondiging en wat daar direct mee samenhangt: de lezingen uit de Schrift, de antwoordsalm, de homilie (die overigens ook door de celebrant, bijvoorbeeld de bisschop, gehouden mag worden vanaf zijn zetel indien het evangelie door iemand anders, bijvoorbeeld de diaken, gelezen is) en de intenties van de voorbede (die door de celebrant worden ingeleid en besloten vanaf zijn zetel). Het is nadrukkelijk niet gewenst dat de ambo wordt gebruikt voor de begroeting of de mededelingen en al evenmin door een cantor of dirigent die de volkszang leidt. En wat voor het altaar geldt, is evenzeer van toepassing op de ambo: het is geen bergmeubel waar van alles en nog wat op of in gelegd kan worden. Het is trouwens de bedoeling dat het evangeliarium vanaf het altaar in een kleine processie naar de ambo gebracht wordt en daar niet reeds klaar ligt. Wat de meest geschikte plaats voor de ambo is, zal in elk kerkgebouw ter plekke bekeken moeten worden, maar er zijn wel drie leidende principes. Ten eerste speelt het communicatieve aspect een rol: de ambo moet zodanig geplaatst zijn dat de zichtbaarheid en de verstaanbaarheid van degenen die haar gebruiken optimaal is. Ten tweede moet rekening gehouden worden met de plaats van het altaar, zodat de eigen functie van beide tafels in de viering tot uiting komt zonder dat de ene de andere, in de beleving van de gelovigen, verdringt.

Tenslotte moet ook een te grote scheiding worden vermeden, waardoor de ambo ‘op zichzelf’ zou komen te staan. De liturgie van het woord en van de eucharistie vormen tezamen immers één enkele eredienst en staan niet los van elkaar (denk aan het verhaal van de Emmaüsgangers.). Over het algemeen staat de ambo schuin voor het altaar, ter linker- of ter rechterzijde. Ook de plaatsing van twee lezenaars aan weerszijden van het altaar, voor verschillende doeleinden, moet dus ontraden worden, omdat daardoor de twee-eenheid van de beide tafels verloren gaat. Zo mag de ambo haar taak in de viering vervullen: de Heer, het Woord dat vlees geworden is, spreekt en opent ons hart zodat we des te meer verlangen naar de ontmoeting met Hem, wanneer wij vervolgens delen in zijn lichaam en bloed.

Diocesane commissie liturgie

In memoriam

Op 3 juli 2014 is overleden de hoogerwaardede heer Mgr. drs. Henricus Gerardus Maria de Groot, oud vicaris-generaal van het Militair Ordinariaat, tevens erekapelaan van Z.H. de Paus en Ridder in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Mgr. De Groot werd geboren in Tilburg op 24 februari 1926 en tot priester gewijd in Leuven (B) op 12 oktober 1960. Daarna was hij werkzaam als priester in Chili totdat hij in 1966 werd geïncardineerd in het Bossche bisdom. Hij was achtereenvolgens werkzaam als kapelaan te Kaatsheuvel (parochie H. Johannes de Doper) van 1966-1969 en als kapelaan te Ewijk (parochie H. Johannes de Doper) van 1969-1972, waarbij

hij tevens studeerde aan de katholieke universiteit te Nijmegen. In 1972 werd hij benoemd tot vormingsleider en tevens tot legeraalmoezenier van het R.K. militair vormingscentrum De Vlasakkers te Amersfoort. In 1987 werd hij benoemd tot vicaris-generaal van het Militair Ordinariaat, uit welke functie hem per 1 november 1995 wegens emeritaat eervol ontslag werd verleend.

Moge hij rusten in vrede.

Kerkledenadministratie: een schat aan informatie

‘Als parochiebestuur en pastoraal team beleidsmatig nadenken over de toepassing van de informatie uit de kerkledenadministratie’ dát was het thema van de avond op het Sint-Janscentrum. Via SILA (Stichting Interkerkelijke Leden Administratie) kunnen we in beginsel beschikken over de gegevens van al onze kerkleden, ook na verhuizing, en dat zijn er veel meer dan degenen die wij regelmatig in de kerk zien. De avond was een oproep om deze schat aan informatie daadwerkelijk te gebruiken.

Diaken Peter Broeders, voerde aan dat het bedrijfsleven veel over zou hebben voor een database als de onze, maar wij gebruiken deze informatie eigenlijk nauwelijks. Dat terwijl onze kerkleden, dat wil zeggen alle bij ons ingeschreven gedoopten, écht bij ons horen (daar laten kerkleer en kerkelijk recht geen twijfel over bestaan). Daar moeten we wat mee. Diaken Broeders citeerde in dit verband ook de tekst uit Johannes 10, waarin we lezen dat de Herder zijn schapen kent. Vanzelfsprekend heeft iedere gelovige ook de opdracht om, meer algemeen, te evangeliseren, maar deze mensen

horen bij onze Kerk, al zien we ze niet zo vaak.

Mevrouw Baukje Stam, communicatie-deskundige, met veel kennis van en ervaring met de Kerk onderstreepte dit later op de avond: “uit onderzoek is gebleken dat meer dan twee miljoen van onze ingeschrevenen, weliswaar geen regelmatige kerkbezoekers zijn, maar aangeven zich met onze geloofsgemeenschap verbonden te voelen.” Het past een goed communicatiebeleid om óók de mogelijkheden van de kerkledenadministratie te benutten. Daarbij zal het voor belangrijke delen van de doelgroep weinig zin hebben om hen louter informatie over mistijden en dergelijke te sturen. Het zou zin hebben hen te wijzen op een diaconale avond of uit te nodigen voor een gespreksavond met een thema dat aan het geloof raakt. Zo kunnen deze mensen opnieuw in aanraking komen met de kerkgemeenschap. De parochie moet dan ook wel dergelijke zaken ondernemen: je kunt niet communiceren over zaken die er niet zijn. Op grote aantallen hoeft men niet direct te rekenen, maar dat wil niet zeggen dat we in ons parochieel beleid deze mensen links mogen laten liggen.

Adjunct-econoom Wil van de Molengraft gaf voorbeelden van wat er uit de kerkledenadministratie aan informatie te halen is en wat dat voor mogelijkheden biedt. Die mogelijkheden liggen zowel op pastoraal terrein als op het terrein van geldwerving. Er hoeft in een parochie maar één persoon te zijn, die het leuk vindt om gegevens uit de database te halen en tot de gewenste bruikbare informatie te maken. Voorwaarde is wel dat de gegevens ook steeds geactualiseerd worden (inbrengen van kerkelijke gegevens, zoals een doop) en natuurlijk ook dat de techniek optimaal werkt. Cruciaal is wel dat het parochiebestuur duidelijk maakt, dat dit van groot belang is voor de parochie én dat bestuurders en pastores aangeven wat ze met die informatie willen. Het gebruik van de kerkledenadministratie hoort thuis in een ‘totaalaanpak’, waarover bestuurlijk en pastoraal nagedacht moet worden. Zo zal

een brief om geld, in januari en februari, trouwens ook heel anders vallen als betrokkenen in de rest van het jaar dat al van de parochie hebben vernomen en daarmee hebben gemerkt dat de parochie inderdaad iets te bieden heeft. Mevrouw Stam legde nog uit dat ook de kerkelijke geldwervingsacties tegenwoordig ‘aan de regels der kunst’ moeten voldoen. Heel veel goede doeleninstellingen zijn daar al een stuk professioneler in en op dit terrein valt nog veel te winnen. Een brief met “geachte parochiaan” kan in deze tijd eigenlijk niet meer – deze moet op naam worden geadresseerd – en zo’n brief moet sowieso aan bepaalde vereisten voldoen, wil deze (meer) succes hebben. Ook biedt de kerkledenadministratie de mogelijkheid tot segmentering: verschillende brieven naar verschillende groepen. Zo gaf ze meer voorbeelden, die voor veel parochies verbeteringsmogelijkheden zullen bieden. Vanuit de zaal werd aangevoerd dat dit veel tijd zou kosten, maar daar stelde ze het volgende tegenover: “Al ga je het maar proberen met een deel van je kerkleden. Je zult merken dat er succesmogelijkheden liggen en als het slaagt dan geeft dat ook weer nieuwe energie. De Actie Kerkbalans wordt dan ook weer leuk om te doen. In een aantal parochies in het land is dat al gebleken.”

Het bisdom gaf aan, parochies, in samenwerking met mevrouw Stam, te willen ondersteunen in het (nadenken over het) gebruik van de kerkledenadministratie, want deze biedt dus een schat aan informatie voor pastoraat en economie. Aan het einde van de avond namen de aanwezigen nog afscheid van diaken Peter Broeders, voor wie het zijn laatste

avond voor bestuurders en pastores in de functie van directeur-econoom was.

Jaarprogramma 2014-2015 Jong Bisdom Den Bosch

We bevinden ons midden in de vakantieperiode, maar Jong Bisdom Den Bosch bereidt zich al voor op het nieuwe school- en werkjaar 2014-2015. Er

wordt dan een heel aantal activiteiten georganiseerd voor tieners en jongeren, te beginnen met *Refresh*: Open het jaar met Jong Bisdom Den Bosch op zondagmiddag 14 september. Van 13.00-16.30 uur zijn tieners (12-15) en jongeren (16-30) welkom in de tuin van de Sint Petruskerk, Kloosterdreef 31, Eindhoven. Daar wordt door het jongerenplatform een programma georganiseerd met muziek, een inspirerend verhaal, een uitdagend spel, een hapje en een drankje, maar vooral ook heel veel ruimte om elkaar weer te ontmoeten en te spreken na een lange vakantie. Aanmelden kan op [Facebook.com/jongbisdomdenbosch](https://www.facebook.com/jongbisdomdenbosch) of via jongeren@bisdomdenbosch.nl.

Impulsdag tiener- en jongerenwerk 20 september 2014

Sinds 1 april j.l. is het nieuwe team Jeugd & Jongeren van het bisdom van 's-Hertogenbosch aan de slag voor het tiener- en jongerenwerk in de parochies van ons bisdom. Na een periode waarin dit werk op een lager pitje heeft bestaan in ons bisdom, hebben we nu de mogelijkheid gekregen om er weer meer aandacht aan te besteden. Een van onze speerpunten hierbij is het vormen van een nieuw netwerk. Om hier een gezamenlijke start mee te maken,

organiseren we op zaterdag 20 september a.s. de Impulsdag voor pastoraal kader en vrijwilligers die actief zijn (of willen worden) in het tiener- en jongerenwerk. Deze vindt plaats in abdij Mariënkroon, Abdijlaan 12, Nieuwkuijk van 13.00-17.30 uur. Het doel van deze impulsdag is om iedereen die actief is in het tiener- en jongerenwerk, de kans te bieden andere betrokkenen rond tiener- en jongerenwerk te ontmoeten, ervaringen uit te wisselen en ideeën op te doen. Daartoe is een middagprogramma opgesteld met onder meer een inleiding van M. Bollerman, landelijk beleidsmedewerker jongerenwerk. Op deze 1^e impulsdag zullen wij ook het werkplan rond tieners en jongeren in ons bisdom verder aan u toelichten. Maar vooral is er ruim de tijd voor u om met ons – het team Jeugd & Jongeren en het nieuw opgerichte Jongerenplatform Jong Bisdom Den Bosch – en met alle deelnemers gedachten

en vragen uit te wisselen rond het tiener- en jongerenwerk. Het volledige programma vindt u terug op de website van het bisdom – www.bisdomdenbosch.nl – door in het overzicht links te klikken op ‘jongerenactiviteiten’ en vervolgens in het jaarprogramma op ‘zaterdag 20 september – Impulsdag Tiener- en Jongerenwerk’ U kunt zich t/m 10 september aanmelden voor de Impulsdag door een e-mail te sturen aan jongeren@bisdomdenbosch.nl met vermelding van uw naam, adres en parochie. Meer informatie over deze en alle andere activiteiten is te vinden op de homepage van het bisdom: www.bisdomdenbosch.nl

Agenda augustus en september

Mgr. A. Hurkmans

- 3 10.00 uur H. Mis St. Jan
- 4 9.00 uur H. Mis St. Jan
- 5 - 14 vakantie
- 15 19.00 uur H. Mis St. Jan
- 16-25 vakantie
- 28 9.00 uur H. Mis St. Jan
10.00 uur stafvergadering
- 31 Internationale hoogmis
Banneux
- 1 11.30 uur afscheidslunch
bestuursleden universiteit
Tilburg
14.15 uur opening studie-
jaar universiteit
- 2 15.30 uur H. Mis zie-
kentriddium Uden
- 3 bezoek instituut Gaes-
donck-Duitsland
- 4 9.00 uur H. Mis St. Jan
10.00 uur stafvergadering
12.30 uur vergadering
Hulp en Recht Utrecht
Herderlijk bezoek Dami-
aanparochie Helmond
- 5 - 8 herderlijk bezoek Dami-
aanparochie Helmond
- 9 bisschoppenvergadering
Utrecht

- 10 - 11 pastoraal bezoek Helmond
- 11 9.00 uur H. Mis St. Jan
10.00 uur stafvergadering
- 13 kruisverheffing Ridderor-
de in Maarssen
- 14 11.30 uur H. Mis H. Jo-
zefparochie Tilburg
- 15 - 21 NLZ bedevaart Lourdes
- 22 - 24 herderlijk bezoek deke-
naat Asten
- 25 9.00 uur H. Mis St. Jan
10.00 uur stafvergadering
- 26 - 1 herderlijk bezoek deke-
naat Asten

Mgr. Mutsaerts

- 3 H. Missen Heeze
- 9 - 10 H. Missen Heeze
- 11 10.00 uur H. Mis Claris-
senklooster Eindhoven
- 14 10.00 uur stafvergadering
- 19 bezoek zeilkamp, Loos-
drechtse Plassen
- 21 10.00 uur stafvergadering
- 24 H. Missen Berghem en
Macharen
- 28 10.00 uur stafvergadering
- 30 H. Missen Gastel en Bu-
del
- 31 H. Mis Uden
- 31 Brabantse Dag, Heeze
- 1 vergadering KBS, Breda
- 4 10.00 uur stafvergadering
- 6 H. Missen Soerendonk
- 7 H. Mis Budel
- 11 10.00 uur stafvergadering
- 15 vergadering St. katholieke
Jeugdbelangen
- 16 Ontmoeting Nederlandse
en Vlaamse bisschoppen
bedevaart naar Smakt
- 17 10.00 uur stafvergadering
- 18 Bezoek aan dekens
- 19 Bezoek aan deken
- 20 gouden bruiloft
impulsdag Jeugd en Jon-
geren
- 21 H. Mis Budel
- 25 10.00 uur stafvergadering
Priesterraad

Colofon

De nieuwsbrief is een uitgave van **het bisdom van 's-Hertogenbosch**. De *BisdomNieuwsbrief* wordt gratis verspreid bij het pastoraal kader en bij belangstellenden.

Een bijdrage ter dekking van de kosten wordt op prijs gesteld (publiciteitsfonds NL63 INGB 0001 3284.65)

Aan- / afmeldingen en wijzigingen voor de nieuwsbrief kunnen doorgeven worden via het mailadres: nieuwsbrief@bisdomdenbosch.nl

Bezoekadres:

Parade 11
5211 KL 's-Hertogenbosch

Postadres: Postbus 1070
5200 BC 's-Hertogenbosch

T: 073 523 20 20

E: info@bisdomdenbosch.nl

W: www.bisdomdenbosch.nl

Verschijnt elf maal per jaar